

СТРУКТУРА МЕТОДИКИ БЮДЖЕТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

**ТКАЧЕНКО С.А., СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Визначено роль методики у створенні та функціонуванні підсистеми «Бюджетування». Встановлено, методика виступає практично єдиним джерелом інформації для вироблення попередніх рішень в області технічного та організаційного забезпечення підсистеми «Бюджетування».

The technique role in creation and functioning of a subsystem "Budgeting" is specified. It is established, the technique acts as almost uniform source of the information for development of provisional solutions in the field of technical and organizational provision of a subsystem "Budgeting".

Постановка проблеми. Впровадження в систему управління підприємством функціональної підсистеми «Бюджетування» - складна та трудомістка робота, яка вимагає вирішення цілого ряду питань теоретичного і практичного характеру. Зокрема, першочергово повинні бути обрані науково обґрунтовані проектні рішення щодо питань, які стосуються методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Але, не зважаючи на той факт, що сьогодні існує значна кількість загальнонаукових розробок з проблем бюджетування, викладених в роботах як вітчизняних, так і іноземних вчених-економістів, таких як: Бондаренко Я.П., Керимов В.Э., Елифанов А.А., Селиванов П.В., Крятов М.С., Панченко О.М., [1-3] та інших, питання пов'язані із розглядом методичного забезпечення бюджетного інструментарію висвітленні не належним чином. Отже, важливе теоретичне і практичне значення має визначення ролі методики у створенні та функціонуванні підсистеми «Бюджетування», доведення того факту, що методичне забезпечення багато в чому визначає склад і зміст проектних рішень за іншими видами забезпечення. Означене коло питань, на наш погляд, в науковій літературі розглянуто недостатньо, що

встановлює проблему у загальному вигляді та підкреслює її актуальність на цей час.

Ціль роботи. Метою дослідження стало визначення наукових засад, розробка та обґрунтування теоретичних положень, науково-практичних методів і рекомендацій щодо підвищення ефективності інноваційного розвитку промислових підприємств в ринкових умовах на основі усвідомлення того факту, що методика являє собою найважливіший елемент підсистеми «Бюджетування», який багато в чому визначає підсистему та характер рішень за іншими її елементами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підсистема «Бюджетування», як і будь-яка інша підсистема системи управління підприємством, включає в себе наступні елементи: комплекси методичних, інформаційних, математичних, технічних та організаційних проектних рішень, потрібних для її створення та функціонування.

Провідне положення серед них займає методичне забезпечення підсистеми, яке являє собою сукупність керівних матеріалів, які визначають зміст бюджетування та регламентують порядок його здійснення на усіх рівнях управління виробництвом. Хоча у керівних методичних матеріалах із створення системи управління підприємством цей вид забезпечення не передбачається, практика переконливо свідчить, що ефективне введення функцій управління можливе тільки на основі глибокого вироблення методичних аспектів кожної конкретної функції, зокрема бюджетування. Потрібно відзначити той факт, що не всі функції управління підприємствами та об'єднаннями в однакової мірі забезпечені науково-методичними матеріалами. Досить повно забезпечена методичними матеріалами така функція, як облік, за якою наявні затверджені відповідно Міністерством фінансів України нормативні матеріали, які визначають порядок виконання вказаної функції на підприємствах та в об'єднаннях.

Менше ніж інші функції управління методичними розробками забезпечене бюджетування, в області якого, умовно кажучи, практика усе більш «наступає на п'яти» розробникам його теоретичних основ.

Не дивлячись на те, що по питанням бюджетування господарської діяльності промислових підприємств надруковано

велику кількість робіт та видані інструктивно-методичні матеріали, багато які із них із-за різних причин не забезпечують комплексного планування усіх сторін діяльності підприємства. Слабке теоретичне розроблення та недостатнє практичне використання конкретних методик здійснення функції бюджетування на різних рівнях управління виробництвом відзначають багато які фахівці [1-3]. На наш погляд, гальмом для розвитку бюджетування на підприємствах країни є недолік методик бюджетування. Методичні вказівки із бюджетування не можуть відновити цю прогалину, тому що вони не можуть охопити усіх питань бюджетування, з якими щодня зіштовхуються планово-економічні працівники на підприємствах та в об'єднаннях.

Сучасні умови управління підприємствами, які характеризуються подальшим удосконаленням планування та послідовним впровадженням інноваційного розвитку, широким використанням економіко-математичних методів, поставили нові завдання перед теорією і практикою бюджетування. На наш погляд, самим важливим із цих завдань – створення для підприємств та об'єднань універсальних методичних матеріалів із бюджетування, які дозволяють планувати різні аспекти їх діяльності за певний період часу та відповідають вимогам, які висуваються до побудови ефективних систем управління.

Для вирішення вказаного завдання уявляється доцільним визначити, яке ж значення потрібно вкладати в саме поняття «методика» стосовно до функції бюджетування. Окремі пропозиції за цим питанням зустрічаємо у роботах багатьох авторів [1-3]. Але, спробуємо самостійно навести, на наш погляд, найбільш чітко і повно зміст методики бюджетування. Методика бюджетування повинна утримувати наступні складові елементи: 1) схему і послідовність розроблення бюджету; 2) підходи та методи бюджетування; 3) перелік організаційних етапів розроблення бюджетування; 4) способи отримання та оброблення інформації, яка використовується для бюджетування; 5) розподіл обов'язків із розроблення бюджетування.

Однак практика розроблення та використання методичних матеріалів із бюджетування показує, що це навіть дуже змістовне визначення змісту методики потребує уточнення. Уявляється, зокрема, що методика бюджетування повинна додатково включати

в себе, по меншій мірі, ще три елементи: по-перше, об'єкти бюджетування; по-друге, цілі бюджетування, тобто визначення того, що і з якою ціллю повинне бути заплановано; по-третє, порядок використання отриманої інформації.

Тільки в цьому випадку, на наш погляд, методика буде всебічно охоплювати функцію бюджетування на підприємствах.

Як показує досвід створення методичного забезпечення підсистеми «Бюджетування» на підприємствах машинобудівної галузі, зміст методики бюджетування, її структура, передбачені в неї технічні рішення в основному визначаються трьома факторами: специфікою об'єктів управління; принципами організації управлінських систем; особливостями бюджетування як функції управління. У першому випадку на методику впливають об'єкти управління, в яких, на сам перед, знаходять своє відображення конкретні процеси постачання, виробництва продукції та її реалізації. У другому випадку на зміст методики впливають цілі та призначення системи управління в цілому, існуюча методологія виконання функцій обліку, аналізу і регулювання, у взаємозв'язку з якими здійснюється функція бюджетування. І в третьому випадку зміст методики багато в чому визначається особливостями безпосередньо функції бюджетування – його цілями, методами побудування та підходами організації процесу фінансового планування господарської діяльності підприємств тощо.

Вплив перерахованих факторів веде до того, що створені для різних об'єктів управління методичні матеріали із бюджетування, з одного боку, мають яскраво виражені галузеві та внутрішньогалузеві особливості, а з іншого – мають досить багато спільного у своєму змісті.

Роль методики бюджетування діяльності підприємств важко переоцінити, але особливо вона зростає в умовах створення ефективних систем управління підприємствами, подальшого поглиблення та трансформації ринкових процесів в економіці України. Удосконалення бюджетування веде до створення якісно нового механізму реалізації цієї функції, до розвитку підходів та методів здійснення фінансового планування. Тому в процесі організації бюджетування в системі управління підприємством більш за все відчувається потреба у всебічно обґрунтованих методичних матеріалах. Це пояснюється тим, що методика

бюджетування дозволяє, з одного боку, встановити перелік планової інформації, потрібної для прийняття управлінських рішень, а з іншого боку – визначити потреби у вихідній інформації, яка потрібна для виконання відповідних розрахунків. Тобто методика надає можливість визначити інформаційний вихід та інформаційний вхід підсистеми «Бюджетування».

Відображаючи комплексно усі сторони та процеси виробничо-господарської діяльності підприємств і об'єднань, методика формує склад задач підсистеми «Бюджетування», визначає їх взаємозв'язки і послідовність вирішення, що забезпечує побудову моделі функціональної структури підсистеми.

Пропонуючи способи та прийоми дослідження різних аспектів виробничо-збутового процесу, методика тим самим дозволяє визначити алгоритми вирішення (принципові схеми розрахунку) задач підсистеми «Бюджетування». Надаючи рекомендації щодо використання результатів бюджетування, методика створює можливість вибору найбільш придатних способів та форм надання вихідної інформації підсистеми.

При відсутності точних постановок планових задач методика є практично єдиним джерелом інформації для вироблення попередніх рішень в області технічного та організаційного забезпечення підсистеми «Бюджетування». При цьому методичні матеріали повинні задовольняти наступним вимогам: 1. Методика бюджетування повинна забезпечувати реалізацію встановлених цілей планування (надавати висновки відносно процесів, які відбуваються; забезпечувати можливість складання прогнозу на перспективу і інше); 2. Методика повинна передбачати суцільне за охопленням та безперервне за часом вивчення процесів виробничо-господарської діяльності (усі аспекти діяльності підприємств та об'єднань – економічні, технічні, соціальні повинні підлягати плануванню у всі часові інтервали); 3. В методиці повинні бути відображені функціонально необхідні процеси бюджетування, а не ті, що традиційно склалися на тому чи іншому об'єкті управління; 4. Запропоновані в методиці підходи та методи бюджетування господарської діяльності повинні бути обґрунтовані і зорієнтовані на отримання необхідної та достатньої планової інформації; 5. Методика повинна бути системним описом виконання функції бюджетування виробничо-

господарської діяльності на відповідному рівні управління комерційно-виробничою діяльністю.

Висновки. В узагальненні викладеного можливо сказати, що методика являє собою найважливіший елемент підсистеми «Бюджетування», який багато в чому визначає підсистему та характер рішень за іншими її елементами. Внаслідок цього очевидно, що розроблення, затвердження та передача методичних матеріалів із бюджетування підприємствам, які проєктують в системі управління підприємством підсистему «Бюджетування», повинна бути здійснена в першу чергу та передувати проведенню проєктних робіт за іншими видами забезпечення підсистеми. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливо актуальністю, на наш погляд, відрізняються питання пов'язані із вдосконаленням методики бюджетування.

Література.

1. Бондаренко Я.П. Формування логічної схеми бюджетної моделі підприємств вугільної галузі / Я.П. Бондаренко // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – Вип. 226: В 3 т. Т. II. – 286 с. – С. 515-523.

2. Керимов В.Э. Управленческий учёт производственной деятельности: учебное пособие / В.Э. Керимов, А.А. Елифанов, П.В. Селиванов, М.С. Крятов; [под ред. В.Э. Керимова]. – М.: Издательство «Экзамен», 2002. – 160 с.

3. Панченко О.М. Бюджет підприємства як інструмент управлінського обліку / О.М. Панченко // Зб. тез доповідей [«Дні науки»] (Запоріжжя, 28-29 жовтня 2004 р.). - Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2004. – В 3-х т. Т.2. — 226 с. – С. 140-142.